

Sygn. akt VIII *Pa* 73/19

# WYROK

## W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 lutego 2020 r.

**Sąd Okręgowy w Gliwicach VIII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych**

**w składzie:**

<b>Przewodniczący:</b>	<b>Sędzia Patrycja Bogacińska-Piątek (spr.)</b>
<b>Sędziowie:</b>	<b>Grażyna Łazowska</b> <b>Grzegorz Tyrka</b>
<b>Protokolant:</b>	<b>Ewa Gambuś</b>

**po rozpoznaniu w dniu** 20 lutego 2020r. w Gliwicach

**sprawy z powództwa** J. Z. (Z.)

**przeciwko** (...) Spółce Akcyjnej w K.,

Spółce (...) Spółce Akcyjnej w B.

**o** rekompensatę za utracony deputat węglowy i ekwiwalent

**na skutek apelacji** powódki

**od wyroku** Sądu Rejonowego w Zabrze

**z dnia** 19 grudnia 2018 r. **sygn. akt** IV P 834/17

1) oddala apelację;

2) odstępuje od obciążania powódki kosztami zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym;

3) przyznaje od Skarbu Państwa na rzecz radcy prawnego B. P. kwotę 1 350 zł (tysiąc trzysta pięćdziesiąt złotych), powiększoną o 23% podatku VAT tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powódce z urzędu.

(-) sędzia Grażyna Łazowska (-) sędzia Patrycja Bogacińska-Piątek (spr.) (-) sędzia Grzegorz Tyrka

VIII Pa 73/19

## UZASADNIENIE

Ostatecznie sprecyzowanym pozwem powódka J. Z. wniosła o zasądzenie na jej rzecz 30.000 zł tytułem niewypłaconego ekwiwalentu za deputat węglowy za 23 lata wstecz od roku 1996 r. oraz 10.000 zł tytułem

rekompensaty za utracone prawo do deputatu węglowego. O zasądzenie tych kwot wniosła solidarnie od pozwanych Spółki (...) Spółki Akcyjnej w B. oraz (...) Spółki Akcyjnej w K..

Na uzasadnienie swoich roszczeń podała, iż jej mąż A. Z. otrzymywał deputat węglowy do czasu śmiertelnego wypadku w pracy. Podała, iż nie domagała się deputatu po śmierci męża, albowiem dostała informację z kopalni, że nic im nie wiadomo o byłym pracowniku – jej mężu. Dopiero w maju 2015 r. kopalnia przyznała, że jej mąż miał wypadek śmiertelny w pracy i pracował jako górnik. Jej mąż zginął w drodze do pracy na torach kolejowych w dniu 15 lipca 1971 r. Podała, iż z tych względów przysługuje jej zaległy deputat jak i rekompensata za utracony deputat na podstawie ustawy z 2017 r. Mąż pracował w Kopalni w Z. przy ul. (...). Powódka jak i jej dzieci mają przyznaną rentę rodzinną zamiast wypadkowej, albowiem kopalnia nie chciała się przyznać, że jej mąż był pracownikiem kopalni.

W odpowiedzi na pozew (...) S.A. w K. wniosła o oddalenie powództwa oraz zasądzenie kosztów postępowania. Pozwana wskazała, iż nie jest legitymowana biernie do występowania w sprawie, gdyż KWK (...) (następca prawny KWK (...)) została nabyta od (...), a pozwanej nigdy nie łączyła z powódką ani umowa o pracę ani nie wypłacała powódce deputatu węglowego. Nie posiada również dokumentacji na podstawie której można by było stwierdzić, iż deputat był wypłacany zmarłemu mężowi powódki. Nadto żądanie powódki jest bezzasadne, albowiem prawo do deputatu węglowego zostało skutecznie zlikwidowane od 1 stycznia 2015 r. jeszcze przez (...). Pozwana podniosła również zarzut przedawnienia zgłoszonego roszczenia albowiem ostatni deputat był wymagalny w dniu 1 maja 2014 r. a zatem roszczenie powódki uległo przedawnieniu w dniu 1 maja 2017 r.

Pozwana podniosła również, iż powódka nie udowodniła w żaden sposób by przysługiwało jej prawo do rekompensaty za utracony deputat węglowy, nie wykazując nawet, aby otrzymywała rentę rodzinną po zmarłym mężu.

Na rozprawie w dniu 13 sierpnia 2018 r. sąd postanowił wezwać na podstawie art. 194 § 1 k.p.c. do udziału w sprawie w charakterze strony pozwanej Spółkę (...) S.A. w B..

Pozwana Spółka (...) S. A. odnosząc się do żądania powódki wniosła o ich oddalenie w całości i zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego. Uzasadniając swe stanowisko wskazała, że powódka wbrew ciążącemu na niej obowiązkowi dowodowemu nie przedstawiła dowodów na poparcie swych żądań, a nadto wskazała, iż mąż powódki w chwili śmierci był pracownikiem, a rekompensata należy się jedynie rencistom lub emerytom lub wdowom po takich rencistach lub emerytach. Pozwana podniosła również – w zakresie żądania zapłaty zaległego ekwiwalentu za deputat węglowy - zarzut braku legitymacji biernej z uwagi na fakt, iż KWK (...) jest zakładem (...) a nie Spółki (...).

Wyrokiem z dnia 19 grudnia 2018 r. Sąd Rejonowy w Zabrzu oddalił powództwo i odstąpił od obciążania powódki kosztami procesu.

Sąd pierwszej instancji wskazał, że: uchwałą nr (...) z dnia 19 września 2014 r. zarząd (...) podjął decyzję o likwidacji prawa emerytów, rencistów i innych uprawnionych do bezpłatnego węgla poczynając od 1 stycznia 2015 r. i wypowiedział zachowując trzymiesięczny okres § 10 oraz § 7 i 6 porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 r. oraz jego załącznik nr 14. Pismem z dnia 19 września 2014 r. zawiadomiono organizacje związkowe o zamiarze wypowiedzenia warunków umowy o pracę zawartej na czas nieokreślony w części dotyczącej uprawnień do bezpłatnego węgla z chwilą odejścia na emeryturę lub rentę lub korzystania ze świadczenia przedemerytalnego nabytego bezpośrednio po zakończeniu pobierania zasiłku dla bezrobotnych. Jako przyczynę złożenia wypowiedzeń wskazała trudną sytuację ekonomiczno-finansową spółki i zagrożenie upadłością, odniosła się także do uchwały zarządu nr(...) z dnia 19 września 2014r. Wypowiedzenie doręczono wszystkim organizacjom związkowym, które podpisały porozumienie z dnia 20 grudnia 2004 r. W dniu 23 września 2014 r. zawiadomiono Państwową Inspekcję Pracy w K. o wypowiedzeniu porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 r. w zakresie uprawnienia dla bezpłatnego węgla dla emerytów, rencistów i innych uprawnionych z dniem 1 stycznia 2015 r. Dnia 19 września 2014 r. pozwana zgodnie z wymogami art. 2417 § 1 pkt 3, § 2, § 3 k.p. złożyła na piśmie stronie społecznej (reprezentowanej przez organizacje związków zawodowych) oświadczenie woli o wypowiedzeniu z zachowaniem okresu wypowiedzenia wynoszącego trzy miesiące kalendarzowe ze skutkiem na dzień 31 grudnia 2014 roku: 1) § 10 Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku wraz z załącznikiem

Nr 14, 2) § 6 i § 7 Porozumienia z dnia 6 lutego 2014 roku. Trzymiesięczny okres wypowiedzenia minął w dniu 31 grudnia 2014r.

W dniu 29 kwietnia 2016 r. na podstawie umowy sprzedaży przedsiębiorstwa (...) S.A. z siedzibą w K. sprzedała na rzecz (...) Grupy (...) m.in. przedsiębiorstwo KWK (...).

W oparciu o art. 529 § 1 pkt 3 k.s.h. doszło do podziału, a następnie do wykreślenia z dniem 29 czerwca 2017 r. (...) z rejestru przedsiębiorców. Zgodnie z planem podziału Spółka (...) jako spółka przejmująca dokonała przejęcia aktywów, zobowiązań, praw i obowiązków z umów likwidowanej spółki.

Mąż powódki A. Z. pracował w (...) S.A. Oddział B. – dawna KWK (...) w pełnym wymiarze czasu pracy na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony jako pracownik niewykwalifikowany pod ziemią w okresie od 15 stycznia 1971 r. do 15 lipca 1971 r. Stosunek pracy ustał na skutek śmierci pracownika. KWK (...) zamówiło transport zwłok pracownika kopalni (...) z Z. do S..

Pismem z dnia 19 sierpnia 2014 r. Kopia Węgłowa oddział KWK (...) oświadczyła, iż nie jest w posiadaniu żadnych dokumentów dotyczących wypadku A. Z..

Powódce przysługuje renta rodzinna po zmarłym A. Z.

Ustalając powyższy stan faktyczny sąd pierwszej instancji oparł się na niekwestionowanych przez strony dokumentach. Sąd również działając z urzędu nie dopatrywał się okoliczności, które ww. dokumentom odbierałyby walor wiarygodności.

Sąd Rejonowy uznał, że:

powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie.

Sąd zauważył, że powódka zgłosiła dwa roszczenia – o zapłatę zaległego deputatu węglowego oraz o wypłatę rekompensaty za utracony deputat węglowy.

W kwestii roszczenia o rekompensatę wskazał, iż prawo do rekompensaty za utratę prawa do bezpłatnego węgla wyprowadzone zostało ustawą z dnia 12 października 2017r. o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla (Dz.U.2017.1971). Zgodnie z art.2 pkt 1 cytowanej ustawy osobą uprawnioną do otrzymania świadczenia rekompensacyjnego jest:

a) emeryt i rencista mających ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, zwanej dalej "rentą", i pobierających to świadczenie, uprawnionych w trakcie pobierania świadczenia z tytułu emerytury lub renty do bezpłatnego węgla na podstawie postanowień układów zbiorowych pracy, porozumień lub innych regulacji obowiązujących w przedsiębiorstwie górniczym, które utraciły moc obowiązującą przed dniem wejścia w życie ustawy, na skutek zawartych porozumień lub dokonanych wypowiedzeń,

b) wdowa, wdowiec i sieroty mających ustalone prawo do renty rodzinnej po osobie, o której mowa w lit. a;

Zdaniem Sądu Rejonowego z powyższego wynika, że prawo do rekompensaty nie przysługuje wdowom i sierotom po zmarłych pracownikach, nawet jeżeli ich śmierć nastąpiła w wyniku wypadku przy pracy, a osoba ta uprawniona jest do renty rodzinnej. Skoro roszczenie o rekompensatę dotyczy okresu, za który odpowiada Spółka (...) jako generalny następca prawny (...), to powództwo w stosunku do Spółki (...) podlegało w tej części oddalaniu ze wskazanych wyżej przyczyn. Natomiast w stosunku do (...) Grupy (...) podlegało oddaleni z uwagi na brak legitymacji biernej pozwanej (...) Grupy (...). Wskazać należy, że legitymacja procesowa to uprawnienie do poszukiwania ochrony prawnej w konkretnej sprawie. Legitymacja czynna zawsze ściśle jest związana ze stroną powodową i oznacza jej uprawnienie do wszczęcia i prowadzenia procesu. Legitymację bierną należy wiązać z osobą pozwanego w procesie. Legitymacja bierna uzasadnia występowanie w procesie w charakterze pozwanego. Legitymacja procesowa to zatem

uprawnienie konkretnego podmiotu (legitymacja czynna) do występowania z konkretnym roszczeniem przeciwko innemu oznaczonemu podmiotowi (legitymacja bierna) wypływająca z prawa materialnego.

Zgodnie z art. 2 pkt 3 lit. a ustawy o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla przedsiębiorstwo wypłacające to przedsiębiorstwo, o którym mowa w art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 7 września 2007 r. o funkcjonowaniu górnictwa węgla kamiennego (Dz.U. z 2017 r. poz. 1327 i 1566) - w przypadku osób uprawnionych ze zlikwidowanych przedsiębiorstw górniczych lub przedsiębiorstw górniczych, które zaprzestały wydobycia węgla kamiennego na podstawie koncesji przed dniem wejścia w życie ustawy. W tym przypadku byłyby to Spółka (...), a (...) Grupa (...).

Odnosnie roszczenia powódki o wypłatę 30 000 zł z tytułu zaległego ekwiwalentu za deputat węglowy Sąd Rejonowy stwierdziła, iż przede wszystkim roszczenie to jest przedawnione. Trafnie wskazała strona pozwana (...) Grupa (...), że przedawnienie nastąpiło w dniu 1 maja 2017 r. natomiast pozew jest złożony w dniu 27 października 2017 r. (data stempla pocztowego).

Zgodnie z art. 291 k.p. roszczenia ze stosunku pracy ulegają przedawnieniu z upływem 3 lat od dnia, w którym roszczenie stało się wymagalne. Ostatni deputat był wypłacany do dnia 1 maja 2014 r., stąd też w dniu 1 maja 2017 r. nastąpiło przedawnienie ostatniego z rocznych deputatów węglowych.

Sąd nie dopatrzył się również by zarzut przedawnienia stanowił nadużycie prawa, albowiem należy zwrócić uwagę, iż z akt sprawy nie wynika by pozwana (...) Grupa (...) ukrywała dokumentację A. Z., a jedynie jej nie posiada – być może z uwagi na upływ czasu jaki minął od wypadku (rok 1971). Należy również zwrócić uwagę, iż tak znaczny upływ czasu, po którym powódka „zainteresowała się” roszczeniami nie pozwala przyjąć, iż zgłoszenie zarzutu przedawnienia było nadużyciem prawa. Warto również podkreślić, iż z twierdzeń powódki wynika, iż mąż nie zmarł w wyniku wypadku w pracy, tylko w drodze do pracy. Trudno tu zatem dopatrywać się jakich zaniedbań od strony następcy prawnego zakładu pracy. Niewątpliwie pomimo braku dokumentów powódka wiedziała przecież, że jej mąż był pracownikiem kopalni.

Sąd pierwszej instancji stanął na stanowisku, iż (...) Grupa (...) i Spółka (...) odpowiadają wspólnie na zasadzie ustawowego przystąpienia do długu (art. 55<sup>4</sup> k.c.) za dług w postaci zaległego deputatu węglowego. Spółka (...) jest bowiem następcą prawnym Kompani Węglowej, a (...) Grupa (...) następcą syngularnym poprzez nabycie zorganizowanego przedsiębiorstwa KWK (...), które przed likwidacją deputatów węglowych również było współodpowiedzialne wobec wierzycieli, którym przysługiwało prawo do deputatu węglowego. Zwrócić należy uwagę, iż umowa pomiędzy sprzedającym a kupującym dane przedsiębiorstwo co odpowiedzialności za długi czy też uprawnienia z tytułu wierzytelności – jest wiążąca tylko inter partes (miedzy tymi stronami umowy) i nie wywiera skutków wobec osób trzecich i nie wyłącza bezwzględnie obowiązującego przepisu art. 55<sup>4</sup> k.c., zgodnie bowiem z tym przepisem nabywca przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego jest odpowiedzialny solidarnie ze zbywcą za jego zobowiązania związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa lub gospodarstwa, chyba że w chwili nabycia nie wiedział o tych zobowiązaniach, mimo zachowania należytej staranności. Odpowiedzialność nabywcy ogranicza się do wartości nabytego przedsiębiorstwa lub gospodarstwa według stanu w chwili nabycia, a według cen w chwili zaspokojenia wierzyciela. Odpowiedzialności tej nie można bez zgody wierzyciela wyłączyć ani ograniczyć.

Jako, że zarzut przedawnienia jest wspólny dla dłużników Spółki (...) i (...) Grupy (...) odniósł on również skutek wobec Spółki (...) (art. 375 k.c. - Dłużnik solidarny może się bronić zarzutami, które przysługują mu osobiście względem wierzyciela, jak również tymi, które ze względu na sposób powstania lub treść zobowiązania są wspólne wszystkim dłużnikom. § 2. Wyrok zapadły na korzyść jednego z dłużników solidarnych zwalnia współdłużników, jeżeli uwzględnia zarzuty, które są im wszystkim wspólne.).

Na mocy art. 102 k.p.c., Sąd Rejonowy odstąpił od obciążania powódki kosztami procesu, mając na uwadze charakter jej żądań i fakt, że była ona przekonana o słuszności swoich roszczeń. Hipoteza art. 102 k.p.c., odwołująca się do występowania „wypadków szczególnie uzasadnionych”, pozostawia sądowi rozpoznającemu sprawę pewną swobodę

oceny, czy fakty związane z przebiegiem procesu, jaki dotyczące sytuacji życiowej strony, stanowią podstawę do odstąpienia od obciążania jej kosztami procesu. Przepis art. 102 k.p.c. stanowi, bowiem suwerenne uprawnienie jurysdykcyjne sądu orzekającego i do jego oceny należy przesądzenie, czy wystąpił szczególnie uzasadniony wypadek. W ocenie Sądu zarówno charakter roszczenia, z jakim wystąpił powód, jak i jego subiektywne przekonanie o zasadności zgłoszonych roszczeń, pozwalały zastosować w rozpoznawanej sprawie omawianą normę. Do kręgu wypadków szczególnie uzasadnionych należą okoliczności zarówno związane z samym przebiegiem procesu, jak i leżące na zewnątrz. Do pierwszych zalicza się np. charakter żądania poddanego rozstrzygnięciu, jego znaczenia dla strony, subiektywne przekonanie strony o zasadności roszczeń, czy przedawnienie, do drugich zaś - sytuację majątkową i życiową strony, przy czym całokształt okoliczności, które mogłyby uzasadniać zastosowanie tego wyjątku powinny być ocenione z uwzględnieniem zasad współżycia społecznego (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 2011 roku, I CZ 26/11).

Wyrok w całości zaskarżyła powódka. Rozstrzygnięciu zarzuciła:

- sprzeczność ustaleń sądu z materiałem dowodowym,
- przekroczenie zasady swobodnej oceny dowodów.

Wskazując na powyższe wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku i zasądzenie na jej rzecz żądanych należności.

W uzasadnieniu podniosła, że jest uprawniona do renty rodzinnej po mężu, który z kolei był uprawniony do deputatu węglowego. Wskazała także, że mąż nie mógł być emerytem ponieważ w chwili śmierci miał 32 lata, ale żony zmarłych pracowników też były uprawnione do deputatu węglowego.

W piśmie procesowym z dnia 3 kwietnia 2019 roku pełnomocnik powódki z urzędu podtrzymał apelację w całości. Ponadto dodał, że roszczenie powódki nie przedawniło się oraz, że nie jest uzasadnione różnicowanie sytuacji powódki i emerytów i rencistów skoro byli oni uprawnieni do deputatu węglowego w świetle regulacji zakładowych. Zdaniem powódki podniesienie zarzutu przedawnienia było nadużyciem prawa. Pełnomocnik powódki wniósł również o przeprowadzenie dowodu z akt osobowych A. Z., zobowiązanie pozwanej Spółki (...) S.A. do przedłożenia wszelkiej dokumentacji będącej podstawą realizacji u poprzednika prawnego prawa do bezpłatnego węgla na rzecz emerytów i rencistów i innych uprawnionych oraz przeprowadzenie dowodu z przesłuchania stron na okoliczność relacji powódki z następcą pracodawcy męża powódki, przeszkód w dochodzeniu roszczeń i czasu jego trwania.

Pozwana (...) S.A. w K. wniosła o oddalenie apelacji i zasądzenie od powódki na rzecz pozwanej kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

**Sąd Okręgowy zważył, co następuje:**

***apelacja nie była zasadna.***

Sąd Rejonowy przeprowadził postępowanie dowodowe i poczynił ustalenia istotne dla sprawy, które Sąd Okręgowy podziela i przyjmuje za własne. Postępowanie dowodowe zostało uzupełnione na etapie postępowania apelacyjnego o dowód z akt organu rentowego. Dowód ten potwierdził ponad wszelką wątpliwość, że powódka jest uprawniona do renty rodzinnej po mężu. W ocenie sądu drugiej instancji postępowanie dowodowe nie wymagało dalszego uzupełnienia. Dowody zawnioskowane w piśmie procesowym pełnomocnika powódki były zbędne dla wyjaśnienia istotnych dla sprawy okoliczności. Z tego względu powyższe wnioski dowodowe zostały oddalone na podstawie art. 217 § 3 k.p.c.

Zarzuty apelacji są chybione ponieważ sąd pierwszej instancji na podstawie przeprowadzonych dowodów prawidłowo ustalił stan faktyczny. Dowody zaś zostały ocenione zgodnie z zasadą swobodnej oceny dowodów wyrażoną w art. 233 § 1 k.p.c. Przy ich ocenie Sąd Rejonowy kierował się zasadami logiki i doświadczenia życiowego.

Wyrok sądu pierwszej instancji odpowiada prawu.

Powódka wystąpiła z dwoma roszczeniami.

W zakresie żądania zasądzenia kwoty 30.000 zł tytułem ekwiwalentu za deputat węglowy za 23 lata wstecz, tj. od 1996 roku sąd pierwszej instancji uwzględnił zarzut przedawnienia. Zarzut ten został podniesiony przez (...) S.A. w K.. W ocenie sądu drugiej instancji nie odniósł on skutku wobec drugiej pozwanej tj. Spółki (...) S.A. w B.. Zarzut przedawnienia należy do kategorii zarzutów przysługujących osobiście dłużnikowi solidarnemu i jako taki nie mieści się w grupie zarzutów z art. 375 § 2 k.c. W tym zakresie sąd podziela pogląd wyrażony w wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 29 listopada 2016 roku, I ACa 881/16.

W związku z powyższym należy przeanalizować treść źródeł prawa regulujących kwestię deputatu węglowego i ekwiwalentu z tytułu prawa do deputatu węglowego.

Mąż powódki A. Z. zmarł w czasie trwania stosunku pracy w dniu 15 lipca 1971 roku. W tej dacie materię powyższą regulował Zbiorowy Układ Pracy dla (...) Fizycznych i Umysłowych Zatrudnionych w Zakładach Pracy Ministerstwa Górnictwa i Energetyki obowiązujący od dnia 1 kwietnia 1957 roku. Jego art. 49 stanowił:

Art. 49.1. Byłym pracownikom przemysłu węglowego oraz wdowom po nich przysługuje bezpłatny węgiel opałowy w ilościach i na zasadach niżej podanych:

w wysokości 2,5 ton rocznie w naturze:

a. pracownikom, którzy przepracowali co najmniej 19 lat w zakładach przemysłu węglowego położonych na obszarze Państwa Polskiego i którym przyznano rentę inwalidzką lub starczą z ubezpieczenia powszechnego względnie górniczego, o ile ich stosunek pracy z ostatnim zakładem nie został rozwiązany z winy pracownika. Przy ustalaniu pojęcia winy stosuje się obowiązujące przepisy prawne,

b. inwalidom, którym na skutek wypadku doznanego w górniczych zakładach pracy objętych zbiorowym układem, względnie choroby zawodowej przyznano rentę wg. jednej z trzech grup inwalidztwa, wymienionych w przepisach o powszechnym ubezpieczeniu społecznym, bez względu na ilość lat uprzednio przepracowanych, 28

c. wdowom po pracownikach wymienionych w punkt a. .1 a i b,

d. wdowom po pracownikach, którzy w czasie trwania stosunku pracy w górniczych zakładach objętych niniejszym zbiorowym układem zmarli na skutek choroby zawodowej lub nieszczęśliwego .wypadku przy pracy, w drodze do pracy względnie z pracy, bez względu na ilość lat przepracowanych przez zmarłego (...)

9. Uprawnieni do węgla opałowego na podstawie niniejszego artykułu otrzymują węgiel z datą zgłoszenia wniosku w zakładzie pracy, który winien wydać im ten węgiel. W uzasadnionych przypadkach zakład pracy może przyznać węgiel opałowy za okres półroczny wstecz, licząc od daty zgłoszenia wniosku. Węgiel przewidziany niniejszym artykułem należy w zasadzie wydawać w miesiącach lutym i wrześniu po połowie należnej ilości.

Według powyższej regulacji powódka jako wdowa po pracowniku zmarłym na skutek wypadku ( niezależnie czy był to wypadek przy pracy, czy też w drodze do pracy lub z pracy) była uprawniona do deputatu węglowego, ale tylko w naturze i był on wydawany na wniosek. Powyższa regulacja nie przewidywała prawa do ekwiwalentu pieniężnego.

Następnie wszedł w życie Układ Zbiorowy Pracy dla (...) Węglowego z 1 stycznia 1975 roku. W załączniku nr 41, w § 24 pkt 4 postanowiono, że wdowom po pracownikach, którzy zmarli na skutek wypadku w drodze do pracy lub z pracy przysługuje węgiel w naturze. Zgodnie z § 31 uprawnieni do węgla na podstawie § 24 otrzymują węgiel z datą zgłoszenia wniosku w zakładzie.

Zatem ta regulacja była analogiczna do poprzedniej. Wdowom po pracownikach zmarłych na skutek wypadku w drodze do pracy lub z pracy przysługiwał deputat węglowy w naturze i do jego otrzymania konieczny był wniosek. Powyższa regulacja nie przewidywała prawa do ekwiwalentu pieniężnego.

Kolejne przepisy zawierał Układ Zbiorowy Pracy dla (...) Węglowego z 1 lutego 1980 roku. W jego § 18 pkt 5 postanowiono, że wdowom pobierającym rentę rodzinną po pracownikach, którzy w czasie trwania stosunku pracy zmarli na skutek wypadku przysługuje ekwiwalent z tytułu prawa do bezpłatnego węgla. Regulacja ta dotyczyła wdów po tych pracownikach, którzy zmarli po wejściu w życie tego UZP. Powołany UZP nie zawierał przepisów przejściowych.

Następnie wszedł w życie Układ Zbiorowy Pracy dla (...) Zakładów (...) z 21 grudnia 1991 roku. Zgodnie z jego art. 22 uprawnienia do węgla w naturze przewidziane były dla wdów jeśli spełniają warunki do otrzymania renty rodzinnej po pracownikach wymienionych w ust. 2. Z kolei tenże ust. 2 mówił o emerytach i rencistach. Zgodnie z ust. 5 uprawnienia powstają z datą zgłoszenia wniosku w zakładzie, z którego pracownik odszedł na emeryturę lub rentę.

Zatem ten akt prawny nie przewidywał uprawnienia do deputatu węglowego dla wdów po pracownikach zmarłych w czasie trwania stosunku pracy. W dniu 21 listopada 1995 roku zawarty został protokół dodatkowy nr 7 do UZP dla (...) z 21 grudnia 1991 roku. Nadał on nowe brzmienie art. 22 ust. 2, ale tylko w odniesieniu do emerytów. Dodano ust. 8, którym dopuszczono możliwość wypłaty ekwiwalentu. Postanowienia UZP dla (...) z 21 grudnia 1991 roku przestały wiązać z dniem 23 listopada 2002 roku w związku z wypowiedzeniem go i utratą mocy obowiązującej przez art. 241<sup>7</sup> § 4 k.p. z uwagi na orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z 18 listopada 2002 roku, sygn. akt K 37/01.

Od tego dnia prawo do deputatu węglowego było regulowane tylko przez przepisy zakładowe. Mąż powódki pracował w KWK (...). W dniu 23 listopada 2002 roku ta kopalnia wchodziła w skład (...) S.A. w R.. W podmiocie tym obowiązywał Zakładowy Układ Zbiorowy Pracy dla pracowników (...) S.A. z 26 listopada 1994 roku. Deputatowi węglowemu poświęcony był załącznik nr 13. W § 3 ust. 2 postanowiono, że bezpłatny węgiel przysługuje wdowom uprawnionym do renty rodzinnej po byłych pracownikach określonych w ust. 1. Tam z kolei była mowa o emerytach, rencistach i osobach przebywających na świadczeniu rehabilitacyjnym. Zatem nie zostało przewidziane uprawnienie dla wdów po pracownikach zmarłych w czasie trwania stosunku pracy.

Powyższy akt obowiązywał do 7 lutego 2012 roku z mocy porozumienia zawartego w dniu 20 grudnia 2004 roku pomiędzy zarządem (...) S.A., a organizacjami związków zawodowych – z mocy § 10 prawo do bezpłatnego węgla przysługiwało według dotychczasowych zasad.

Zaznaczyć należy, że każdy z powyższych układów zbiorowych pracy i zakładowych układów zbiorowych pracy regulował sytuację aktualną tj. zaistniałą w okresie obowiązywania konkretnego aktu i nie zawierały one przepisów przejściowych.

W dniu 7 lutego 2012 roku został zawarty aneks nr (...) do porozumienia z 20 grudnia 2004 roku. Zgodnie z nim bezpłatny węgiel przysługuje według załącznika nr 14. W tym załączniku w § 3 pkt 4 postanowiono, że bezpłatny węgiel przysługuje wdowom, które spełniają warunki do otrzymania renty rodzinnej po pracowniku, które do dnia wejścia w życie załącznika korzystały z uprawnienia do bezpłatnego węgla przysługującego zgodnie z przepisami obowiązującymi przed wejściem w życie niniejszego załącznika. Zatem strony tego aneksu wyraźnie postanowiły, że prawo do bezpłatnego węgla przysługuje tylko takim wdowom, które w dacie jego wejścia w życie korzystały z prawa do bezpłatnego węgla.

Powyższe regulacje wskazują, że J. Z. nie była uprawniona do ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla w całym spornym okresie tj. od 1996 roku. W tej sytuacji nie było podstaw do uwzględnienia powództwa o zasądzenie kwoty 30.000 zł tytułem ekwiwalentu za bezpłatny węgiel za 23 lata począwszy od 1996 roku.

W opisanym stanie prawnym zarzut apelacji dotyczący błędnego pominięcia przepisu art. 5 k.c. i uwzględnienia zarzutu przedawnienia jest bezprzedmiotowy.

Niezasadne było także roszczenie o zasądzenie 10.000 zł tytułem rekompensaty za utratę prawa do bezpłatnego węgla.

Zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 12 października 2017 roku o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla (Dz.U. z 2017 roku, poz. 1971) osobą uprawnioną do rekompensaty jest:

- a) emeryt i rencista mający ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, zwanej dalej "rentą", i pobierających to świadczenie, uprawnionych w trakcie pobierania świadczenia z tytułu emerytury lub renty do bezpłatnego węgla na podstawie postanowień układów zbiorowych pracy, porozumień lub innych regulacji obowiązujących w przedsiębiorstwie górniczym, które utraciły moc obowiązującą przed dniem wejścia w życie ustawy, na skutek zawartych porozumień lub dokonanych wypowiedzeń,
- b) wdowy, wdowcy i sieroty mający ustalone prawo do renty rodzinnej po osobie, o której mowa w lit. a.

Słusznie Sąd Rejonowy uznał, że powódka, jako wdowa po pracowniku, nie mieści się w powyższym katalogu.

Sąd Okręgowy miał na uwadze także przepisy ustawy z 23 listopada 2018 roku o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla oraz z tytułu zaprzestania pobierania bezpłatnego węgla przez osoby niebędące pracownikami przedsiębiorstwa górniczego (Dz. U. z 2019r., poz. 29). Powyższa ustawa nie obowiązywała w dacie orzekania przez Sąd Rejonowy. Zgodnie z art. 2 ust. 1 pkt 1 tej ustawy pojęcie osoby uprawnionej do rekompensaty zostało rozszerzone także na wdowy mające ustalone prawo do renty rodzinnej po pracowniku zmarłym w czasie trwania stosunku pracy, jeżeli utrata prawa do bezpłatnego węgla nie została im zrekompensowana w jakikolwiek inny sposób. Tym samym powódka weszłaby do kręgu osób uprawnionych do rekompensaty w kwocie 10.000 zł ( art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 2 listopada 2018 roku) z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla, gdyby była uprawniona do bezpłatnego węgla na podstawie postanowień układów zbiorowych pracy, porozumień lub innych regulacji obowiązujących w przedsiębiorstwie górniczym, które utraciły moc obowiązującą przed dniem wejścia w życie ustawy, na skutek zawartych porozumień lub dokonanych wypowiedzeń. Taka okoliczność w sprawie nie miała miejsca albowiem powódka nie posiadała takiego uprawnienia. Przepisy powołanej ustawy weszły w życie po ogłoszeniu wyroku przez sąd pierwszej instancji. Pomimo tego Sąd Okręgowy rozważał czy może ona znaleźć zastosowanie w niniejszej sprawie ponieważ zgodnie z art. 316 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. sąd drugiej instancji miał obowiązek wziąć pod uwagę okoliczności istniejące w chwili zamknięcia rozprawy – w tym zmieniony stan prawny.

Apelacja została oddalona na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym orzeczono na podstawie art. 102 k.p.c. W ocenie sądu powódka nie jest w stanie ponieść kosztów zastępstwa procesowego z uwagi na swoją sytuację osobistą i majątkową. Powódka urodziła się (...) i ma 79 lat zatem jej możliwości zarobkowe są znacznie ograniczone z uwagi na wiek. Z akt organu rentowego wynika, że powódka od lat cierpi na stwardnienie rozsiane i z tego względu była i jest osobą niezdolną do pracy. J. Z. jest uprawniona do emerytury, której wysokość ustalono na 1.019,90 zł netto na dzień 1 marca 2019 roku. Powódka otrzymuje także dodatek pielęgnacyjny. Wyplata renty rodzinnej została zawieszona jako świadczenia niższego.

O kosztach pomocy prawnej z urzędu orzeczono na podstawie art. 22<sup>3</sup> ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 roku o radcach prawnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 2115 i 2193) i § 15 ust. 1 pkt 2, § 8 pkt 5 i § 16 ust. 1 pkt 1 w zw. z § 4 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 roku w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu ( Dz.U. z 2019r., poz. 68 ).

(-) sędzia Grażyna Łazowska (-) sędzia Patrycja Bogacińska – Piątek (spr.) (-) sędzia Grzegorz Tyrka